

Indst. S. LII A.

(1916).

Indstilling fra militærkomiteen angaaende ekstraordinære bevilgninger til forsvaret, forsaavidt anskaffelser angaar.

(St. prp. nr. 84).

Til Stortinget.

I den foreliggende proposition er opført tilsammen for hæren og marinen:

- a. Til anskaffelser (utgifter engang for alle) . . . . . kr. 14 256 800,00
- b. Til anordninger av organisationsmessig art (aarlig tilbagevendende utgifter) 346 400,00

Tilsammen . . . . . kr. 14 603 200,00

Desuten er i propositionen indtat en utredning med forslag angaaende anvendelsen av de midler, som blev stillet til disposition for marinen ved stortingsbeslutning av 17de august 1915.

I propositionen anføres videre, at de foreslaede bevilgninger — der er tiltraadt av Norges forsvarskommission — tar sigte paa fortsat avhjelpelse av de mangler, som vil vise sig mest følelige ved krigsopsætning, og som man under den nuværende situation ikke kan forsvarlig utsætte med at søke rettet.

I nærværende indstilling er kun behandlet de ekstraordinære bevilgninger til anskaffelser, der ifølge propositionen omfatter følgende:

A. Hæren.

Tit. 1.	Infanteriet	kr. 415 000,00
» 2.	Feltartilleriet	1 380 000,00
» 3.	Ingeniørvaabnet	625 000,00
» 4.	Fæstningsartilleriet	1 034 000,00
» 5.	Kavaleriet	55 000,00
» 6.	Indendanturen	2 000 000,00
» 7.	Sanitetet	200 000,00
» 8.	Trænkorpset	50 000,00
» 9.	Artilleriets tekniske fællesetat	5 250 000,00
» 10.	Arsenal og magasin m. v. for 6te brigade	230 000,00

Tilsammen . . . . . kr. 11 239 000,00

B. Marinen.

Tit. 1.	Forskjellige utvidelser og moderniseringsarbeider vedrørende Karljohansverns station m. v.	kr. 602 800,00
» 2.	Anskaffelser til minevæsenet	557 000,00
» 3.	Anskaffelser til artilleriet	495 000,00

- » 4. Anskaffelser til navigationsvæsenet . . . 113 000,00
 » 5. Anskaffelser av reservekjeler og reservemaskindele til marinens fartøier . . . 200 000,00

Tilsammen . . . kr. 1 967 800,00

C. Flyvevæsenet.

- Tit. 11. Vedrørende hærens budget . . . . . kr. 750 000,00
 » 6. Vedrørende marinens budget . . . . . - 300 000,00

Komiteen vil i en anden indstilling behandle de fremsatte forslag av organisationsmæssig art.

Om de enkelte bevilgningsposter m. v. skal anføres:

A. Hæren.

Tit. 1. Infanteriet.

a. Utstyr for mitraljører.

Departementet henviser til st. prp. nr. 120 for 1914 om de da foreliggende krav paa hærens utstyr med lette og tunge mitraljører. I 1914 var behovet for lette mitraljører opgjort til 480 for linjen, hvorav 96 for kavalieriet. Med erfaringerne fra den paagaende krig opføres nu alene for infanteriet et behov av 912 lette mitraljører.

I forelægget forutsættes, at de nødvendige bevilgninger til mitraljører opføres under Kongsberg vaabenfabriks drift. Utstyret for mitraljøserne — saasom saler, sæler og øvrig transportmateriel — maa imidlertid oparbeides andetsteds og opføres særskilt. Til saadant utstyr for 150 stk. mitraljører, som vil bli færdig fra vaabenfabrikken inden utløpet av terminen 1916—1917, opfører departementet kr. 100 000,00.

b. Signallanterner for infanteriet.

Departementet opfører til en første anskaffelse av ca. 5 lanterner pr. linjebataljon kr. 40 000,00.

c. Skansetøi for infanteriet.

I forelægget anføres, at antallet av skansetøi maa økes.

Departementet opfører kr. 50 000,00 til anskaffelse og som forberedelse til en massefabrikation.

d. Telefonmateriel.

I forelægget er anført, at de sidste krige tilfulde har vist, at et rikelig utstyr med telefonmateriel er nødvendig under alle feltforhold.

Departementet opfører kr. 50 000,00 til fortsat anskaffelse av saadant materiel.

e. Trænmateriel for 1ste til 5te brigades infanteri.

I propositionen anføres at de nuværende patronkjærer er for tunge til, at de under alle forhold kan følge infanteriet. Man maa i enkelte tilfælde gaa over til kløvtransport.

Departementet opfører til 4 kløvutstyr pr. infanteribataljon i 1ste til 5te brigade kr. 25 000,00.

I forelægget anføres videre, at indførelsen av den lette mitraljøre M/1914 har nødvendiggjort en økning av infanteriets fegtningstræn med 1 patronkjærre pr. mitraljøsepeloton. Endvidere tiltrænges for nyopsætninger i de sydlige brigader (2 regimentsstaber og 6 bataljoner) fornødent trænutstyr. Hertil opfører departementet kr. 75 000,00.

Under litra e foreslaaes saaledes tilsammen kr. 100 000,00.

f. Komplettering av 6te brigades kjærremateriel.

I propositionen anføres, at det vil være vanskeligere i 6te brigade end længere syd at faa det nødvendige antal vogner ved rekvisition, da der inden distriktet forefindes saa litet brukbart materiel.

Departementet opfører derfor kr. 50 000,00 for at kunne paabegynde anskaffelse av vogner eller kjærer av de modeller, som bedst egner sig i nævnte brigadedistrikt.

g. Lyskastere for infanteriet.

I forelægget er anført, at de sidste krige har vist nødvendigheten av at ha et rikelig utstyr med lyskastere. Ogsaa infanteriet

maa være utstyrt med lyskastere, der av avdelingerne maa kunne medbringes i alslags terræng. Der foreslaaes 2 saadanne lette lyskastere pr. bataljon med utgift tilsammen kr. 110 000,00. Herav oplyses at være skjænket kr. 40 000,00 av private. Departementet opfører kr. 25 000,00, hvorved man vil kunne anskaffe omtrent halvparten av behovet.

Tit. 2. Feltartilleriet.

a. Underskjold for 7,5 cm. feltkanoner.

Departementet anfører, at det nu ansees for umulig at rykke i felten med skyts uten fullstendig skjoldbeskyttelse. Vore nuværende 7,5 cm. feltkanoner er ikke forsynt med hele skjold kun avtagbare overskjold, som imidlertid ikke dækker tilstrækkelig.

Departementet opfører kr. 40 000,00 til underskjold eller fotskjold for disse kanoner.

b. Pansrede ammunitionsvogner for 7,5 cm. feltbatterier.

I propositionen anføres, at man nu for en sikker betjening av skytset maa ha en pansret ammunitionsvogn ved siden av hver kanon i ildstillingen. Hos os er ingen av feltbatteriernes vogner pansret.

Departementet opfører til:

108 stykker pansrede ammunitionsvogner (27 batterier à 4 vogner a: 1 pr. kanon) . . .	kr. 500 000,00
Sal- og Sæletøi	- 120 000,00
Magasiner m. v.	- 60 000,00

Tilsammen . . . kr. 680 000,00

c. Ildledningsskjold.

Der anføres, at det personel, som skal lede batteriernes ild og de hertil nødvendige apparater, maa være dækket ved saakaldte ildledningsskjold.

Departementet opfører kr. 150 000,00 til 72 stykker saadanne skjold.

d. Kikkertsigter for 10,5 cm. positionskanoner.

Departementet anfører, at man for at kunne utnytte skytset fra dækkede stillinger maa ha nøiagtige rettemidler. De nuhavende rettemidler for positionsskytset er unøiagtige og gammeldags.

Der foreslaaes kr. 50 000,00 til anskaffelse av kikkertsigter.

e. Pansrede ammunitionsvogner for 10,5 cm. batterier.

I forelægget uttales, at de samme hensyn gjør sig gjældende for dette som for 7,5 cm. skyts.

Departementet opfører til:

15 stykker pansrede ammunitionsvogner	kr. 70 000,00
Tilhørende sal- og sæletøi	- 20 000,00
Magasiner m. v.	- 10 000,00

Tilsammen . . . kr. 100 000,00

f. Forskjellige utrustningsgjenstande.

Departementet opfører kr. 160 000,00 til sæletøi (som trenger en gjennemgaaende fornyelse) kokevogner til batterierne, rekvisiter, avstandsmaalere, kompasretteflater, haandkikkerter, temperingsapparater, officerssaler, beridersaler m. v.

g. Anskaffelse av reserve- og landvernsskyts for feltartilleriet.

I forelægget anføres, at feltartilleriets 7,5 cm. linjebatterier kun i meget ringe utstrækning er utstyrt med reserve- og depot-skyts. Ved disse avdelingers landvernsopbud er desuten materiellet dels 30 aar gamle 8,4 cm. kanoner, dels ældre hurtigskyttende 7,5 cm. kanoner uten skjold, med forældede rettemidler.

Departementet finder det paa krævet, at der saa snart som mulig skrives til anskaffelse av 7,5 cm. hurtigskyttende feltkanoner for anvendelse dels som reserveskyts for vore feltbatterier, dels til opsætning av landvernsopbudet med tidsmessig skyts, idet man ad denne vei paa den mest økonomiske maate kan forsterke vort nuværende altfor faatallige mobile artilleri.

Dette skyts antages at kunne tilveiebringes ved indenlands fabrikation under forutsætning av, at det i forelægget omhandlede kanonverksted bifaldes.

Under hensyntagen til, hvad der isaafald kan komme til anvendelse i budgетterminen 1916—1917, har departementet opført kr. 200 000,00.

I forelægget anføres, at man vil avvente resultatet av den paatænkte hjemmefabrikation av skyts og anskaffelse av antiballonskyts til det faste forsvar, forinden der fremsættes forslag om bevilgning til antiballonskyts for den mobile felthær.

Tit. 3. *Ingeniørvaabnet.*

I propositionen bemerkes, at generalinspektøren for ingeniørvaabnet har fremlagt et fuldstændig forslag til hærens utstyr med ingeniørmateriel.

Der foreslaaes utskilt særskilt øvelsesmateriel, tillike tjenende som reservemateriel for felt og dettes samtidige erstatning med nyt feltmateriel, materiel for depotavdelinger samt endelig landvernsavdelingernes utstyr med materiel.

a. Almindelig ingeniørmateriel.

Under hensyntagen til, at man i felt maa regne med sterk avgang paa telegrafmateriel, og da dette materiel under øvelserne er utsat for stor slitage, opfører departementet til reserve- og øvelsestelegrafmateriel samt materiel for etappetelegrafen i 6. brigades distrikt ialt kr. 90 000,00, hvorav kr. 75 000,00 til paabegyndelse av anskaffelse av reservemateriel for telegrafbataljonen. Endvidere opfører departementet kr. 10 000,00 til sappermateriel ved 5. og 6. brigade.

Ialt foreslaaes saaledes under nærværende litra kr. 100 000,00.

b. Specialteknisk materiel.

I propositionen anføres, at den nuværende krig tilfulde har vist nødvendigheten av, at hæren utstyres med fornødent specialteknisk materiel.

Departementet opfører til:

1. Radiomateriel:	
2 reservestationer	kr. 60 000,00
Benzin og oljedepot	- 10 000,00
2 reservestationer (smaa) for Tromsø — Narvik- avsnittet	- 30 000,00
Til paabegyndelse av op- arbeidelse av transport- vogner m. v.	- 10 000,00
Sum	kr. 110 000,00
2. Transportable lyskastere:	
6 stk. (1 reservelyskaster pr. brigade)	kr. 240 000,00
Magasiner for heromhand- lede materiel	- 40 000,00
Tilfældige utgifter	- 10 000,00
Sum	kr. 290 000,00

Under nærværende litra opføres tilsammen kr. 400 000,00.

c. Fæstningsingeniørdepoter.

Departementet opfører kr. 50 000,00 som begyndelsesbevilgning til faste fæstningsdepoter (ved hver fæstning) omfattende det suppleringsforraad av skansetøi, sprængstof, murings- og bygningsverktøi samt bygningsartikler, der ansees nødvendig for en hurtig iverksættelse av fæstningens fortifikatoriske armering.

d. Sprængstof og tændammunition.

Departementet bemerker, at der i en moderne krig brukes store mængder av sprængstof, og opfører til anskaffelser av mobiliseringsbeholdninger kr. 45 000,00.

Endvidere opføres til tændammunition (særlig detonnerende lunte) kr. 30 000,00 (hvorav kr. 7 500,00 som tilfældige og uforutseede utgifter).

Ialt opføres saaledes under nærværende litra kr. 75 000,00.

Tit. 4. *Fæstningsartilleriet.*

a. Antiballonskyts.

Departementet anfører, at ingen av vore befæstninger har antiballonskyts, hvilket

ansees for at være en betænkelig svakhet, naar hensees til den enorme utvikling, flyvemaskiner og luftskibe har undergåat i den senere tid.

Ipropositionen opføres derfor kr. 300 000,00 til anskaffelse av 10 stk. 7,5 cm. antiballonkanoner for befæstningerne. Departementet anfører, at der i et senere forelæg vil bli fremsat forslag om yderligere anskaffelse av saadant skyts, idet man har sat sig som maal at faa gjennemsnitlig mindst 2 pr. fæstning.

b. Transportable lyskastere.

Der anføres, at befæstningerne maa ha et rikeligere utstyr med lyskastere — herunder ogsaa transportable lyskastere.

Departementet opfører kr. 100 000,00 til anskaffelse av 2 saadanne lyskastere. I beløpet indgaar ogsaa utgift til magasiner.

c. Reservelyskastere.

I forelægget uttales nødvendigheten av at ha endel reservelyskastere. Der opføres kr. 100 000,00 til anskaffelse av 4 stk. 110 cm. lyskastere, til hvis anskaffelse opplyses at være truffet fornødne forberedelser, da man har et gunstig tilbud fra anerkjendt tysk firma.

d. Radiostationer ved befæstningerne.

I forelægget fremholdes betydningen av radiostationer, som vore befæstninger for tiden helt savner.

Departementet opfører kr. 300 000,00 til saadanne stationer for Kristiansands, Bergens og Agdenes befæstninger.

e. Avstandsmaalere og kikkert.

Der anføres, at fæstningsartilleriet for tiden er for knapt utstyrt med avstandsmaalere og kikkert til fuldt ut og under alle forhold at kunne utnytte fæstningernes skyts.

Departementet opfører hertil kr. 100 000,00 væsentlig til materiel av denne art, som maa skaffes fra utlandet.

f. Kabel for mine- og signalvæsenet.

Departementet opfører hertil kr. 100 000,00 med bemerkning om, at befæstning-

ernes nuværende beholdninger er utsat for en sterk paakjending og slitage under det langvarige nøytralitetsvern.

g. Flytning av en 15 cm. kanon fra Gleodden til Odderøen.

I propositionen opplyses, at av Gleoddens 3 stk. 15 cm. kanoner kan den ene ikke benyttes i flere av de viktigste skudretninger. Kanonen vil ved at flyttes til Odderøen kunne virke mot det østenfor linjen Gleodden—Oksøkalven liggende terræng, der er unddrat beskytning fra dens nuværende plass paa Gleodden.

Der opføres til denne flytning kr. 26 000,00.

h. Ind- og utlastningsforholdene paa Kongsvinger befæstninger.

Departementet opfører til bedring av ind- og utlastningsforholdene paa Kongsvinger befæstninger for mobilisering — anordning av en permanent lastekai m. v. — kr. 8 000,00.

Ofoten befæstningsanlæg.

Paa grund av prisstigninger og vanskelige arbeidsforhold bebuder departementet forslag om tillægsbevilgninger til disse befæstningers fuldførelse.

Da imidlertid en væsentlig del av det skyts, som skal anbringes i disse anlæg, ikke vil kunne faaes endnu paa nogen tid, og utgifterne til ingeniørarbeider derfor midlertidig vil kunne dækkes av de til skytsanskaffelse bevilgede midler, utsætter departementet til næste aar med at fremsætte forslag om tillægsbevilgning.

Samtidig foreslaaes, at utgifterne til et mindre etablissement for garnisonerende befal utredes av de til Ofoten befæstninger bevilgede midler.

Tit. 5. Kavaleriet.

a. Saler.

I forelægget anføres, at paa grund av den sterke prisstigning vil det ikke lykkes

at anskaffe saamange saler for den ifjor givne bevilgning kr. 160 000,00 som oprindelig forutsat (jfr. st. prp. nr. 26 for 1915).

Departementet opfører derfor kr. 50 000,00 (utover kr. 10 000,00 paa det ordinære budget), hvorved vil kunne skaffes yderligere ca. 200 saler, og hvorved man da vil kunne dække behovet for den første opsætning og desuten ha endel saler i reserve.

b. *Traadavbitertænger.*

Departementet foreslaar kr. 5 000,00 til traadavbitertænger.

Tit. 6. *Intendanturen.*

a. *Beklædning.*

I propositionen side 12—14, hvortil henvises, er nærmere redegjort for det av departementet opførte beløp kr. 1 440 000,00 til beklædning.

b. *Utrustning.*

Departementet opfører kr. 500 000,00 til utrustning (jfr. propositionen side 14—15).

c. *Feltkjøkkener.*

I forelægget er redegjort for, hvilke avdelinger endnu mangler høikokekasser. Efter indvundne erfaringer foreslaaes imidlertid fremtidig anskaffet feltkjøkkener av en hos os prøvet model istedetfor fortsat anskaffelse av høikokekasser.

Hertil opføres kr. 60 000,00.

Tit. 7. *Sanitetsmateriel.*

I propositionen side 15—16, hvortil henvises, er nærmere redegjort for manglende sanitetsmateriel.

Departementet opfører kr. 200 000,00 til anskaffelse av saadant materiel — nærmere spesifisert i forelægget.

Tit. 8. *Trænkorpset.*

Komiteen indstiller overensstemmende med forelægget paa kr. 50 000,00 til anskaffelse av ca. 300 kløvsaler til 6te trænkompagni.

Tit. 9. *Artilleriets tekniske fællesetat.*

a. *Raufoss patronfabrik og krudtverk.*

I propositionen side 16—17 er nærmere redegjort for behovet av ammunition i krig og for det materiale til skud, som man maa ha liggende. Kravene betegner en fordobling av, hvad man ved tidligere beregninger og forslag har sat sig som maal.

Samtidig anføres nødvendigheten av at fortsætte utskiftningen av saavel felt- som fæstningsartilleriets ældre ammunitionsbeholdninger med brisantammunition, oparbeidelse av ammunition for det foreslaaede antibal-lonskyts og feltartilleriets landvernsskyts samt oparbeidelse av haandvaabenammunition, haandgranater og fyrverkerisaker for de forskjellige vaaben.

Departementet finder det mest hensigtsmæssig at imøtekomme disse krav ved at opføre en ekstraordinær driftsbevilgning under Raufoss istedetfor som tidligere at opføre dem under forskjellige konti.

Det aller væsentligste av disse ammunitionsanskaffelser maa ske fra den utvidede Raufoss fabrik, og det ansees som en særlig viktig krigsforberedelse, at man faar anledning til at opøve fornødent personale ved normal drift av den utvidede fabrik.

Under denne forutsætning antar departementet, at der ved siden av den paa det ordinære budget opførte driftsbevilgning kr. 1 684 000,00 vil utkræves et ekstraordinært beløp av kr. 2 500 000,00.

Herav foreslaar departementet kr. 1 500 000,00 bevilget under nærværende titel og utber sig samtidig bemyndigelse til av den ekstraordinære bevilgning til ammunition for Kristianiafjordens fremskutte befæstninger at anvende til ammunitionsoparbeidelse et beløp av indtil kr. 1 000 000,00, idet dette beløp tidligst om 2 aar vil være paakrævet for ammunitionsanskaffelse til nævnte befæstninger.

For den del av ammunitionsanskaffelse til disse befæstninger, der ikke kan foregaa ved Raufoss, men som maa ske fra utlandet, bebudes fremsat forslag senere.

b. Kongsberg vaabenfabrik.

Departementet anser det at være av stor betydning for styrkelsen av vort krigsberedskap at skaffe tilstrækkelig av vaaben til, at den hele vaabendygtige og opøvede mandskapsstyrke kan nyttiggjøres for forsvaret, samtidig som avdelingernes utstyr med mitraljoser og automatiske pistoler bør fremmes hurtigere, end den ordinære driftsbevilgning tillater.

Den utvidede fabrik foreslaaes derfor fra 1ste juli 1916 at skulle utnyttes fuldt ut for en hurtigst mulig oparbeidelse av vaaben; og departementet opfører i den anledning en ekstraordinær driftsbevilgning for Kongsberg vaabenfabrik av kr. 1 500 000,00.

Herved paaregnes i forbindelse med den ordinære driftsbevilgning av kr. 400 000,00 oparbeidet 4 500 karabiner, 17 500 geværer, 25 tunge og 150 lette mitraljoser, 2 000 automatiske pistoler samt endel reservedele m. v.

Der anføres samtidig, at man for at raade bot paa den store mangel paa revolvere har maattet indkjøpe 300 Colt pistoler fra Amerika for en utgift av kr. 25 000,00, som forutsættes belastet nærværende konto.

c. Industriens krigsmobilisering og anskaffelse av materialbeholdninger.

Der anføres, at det foruten statsfabrikkerne ogsaa hos os vil være nødvendig at ta den private industri til tjeneste i forsvaret, saafremt hæren under en krig skal kunne skaffes det nødvendige materiel, spesielt av bevæbning og ammunition m. v.

For en række virksomheter gjælder det derfor, at de paa forhaand faar nogen øvelse i fremstilling av det materiel, man trenger (prøvebestillinger m. v.), hvorhos det er av betydning, at de forskjellige fabrikker — saavel statens som de private — ved krigsutbrud er forsynt med beholdninger av raamaterialer, ialfald for den nærmeste fremtid.

Departementet opfører i heromhandlede øiemed kr. 1 000 000,00, som foreslaaes disponert efter administrationens nærmere bestemmelse.

d. Kanonverksted.

I propositionen side 18—19 redegjøres nærmere for det betænkelige i, at man hittil ikke har kunnet fabrikere skyts indenlands.

For at vort forsvar med hensyn til forsyning med skyts ikke vedblivende skal være stillet i avhengighetsforhold til utlandet, har departementet latt utrede spørsmålet om, hvorvidt en hjemmefabrikation av skyts antages at kunne finde sted, samt hvorvidt den fabrikation i tilfælde burde foregaa ved private verksteder eller ved statsfabrik.

Resultatet herav er, at en fabrikation meget vel lar sig gjennomføre for mindre og midlere skytssorter. Man har herunder drøftet alternativene hel statsdrift eller hel privatdrift eller en kombination av disse.

Departementet anbefaler det sidste alternativ med anlæg av et mindre statsverksted for sammensætning og montering m. v. av skyts, hvis enkelte dele forarbeides væsentlig ved private fabrikker. Statsanlægget er beregnet paa at kunne overta fabrikation av indtil 12 cm. haubitser og er beregnet at koste kr. 500 000,00, hvorav departementet iaar opfører kr. 250 000,00.

Denne statsfabrik forutsættes henlagt til strøket langs Nordbanen like utenfor Kristiania.

e. Utvidelse av Raufoss patronfabrik.

I propositionen er omtalt de enorme ammunitionsmengder, som utkræves i en moderne krig.

Generalstaben har beregnet, at der hos os under en krig maa kunne oparbeides ca. 400 000 geværpatroner og ca. 3 800 kanonprojektiler pr. døgn. Til dette vil kræves en krudtmængde av ca. 5 ton pr. døgn.

Ved kontrakt med nitroglycerinkompaniet har staten betinget sig, at Engene fabrikker utvider sin kapacitet til 2¹/₄ ton krudtmasse pr. døgn. Derved vil man faa krudt til 250 000 geværpatroner og 2 100 kanonskud pr. døgn. Herav kan Raufoss patronfabrik (i forbindelse med endel private verksteder efter den iverksatte utvidelse ved forcet

drift fabrikere ca. 175 000 geværpatroner og 1 300 kanonskud. For at kunne forbruke Engenes utvidede kapasitet maa der altsaa opsættes nyfabrikation for 80 000 geværpatroner og 800 kanonskud.

Departementet har gaat ut fra, at den fabrikation, som kan ske ved private fabrikker, bør overtages av disse, idet i tilfælde nødvendige specialmaskiner indkjøpes og lagres for statens regning ved vedkommende fabrik. De nødvendige statsanlæg foreslaaes henlagt til Raufoss.

Til denne nyfabrikation er ialt beregnet at medgaa kr. 1 600 000,00. Herav opfører departementet iaar kr. 1 000 000,00.

Tit. 10. Arsenal og magasin for 6te brigade.

a. Arsenal for 6te brigade.

Paa grund av den store utstrækning av dette brigadedistrikt, den lange avstand til nærmeste arsenal (Trondhem) og den utsatte forbindelse langs kysten finder departementet det uomgjængelig nødvendig, at der opprettes et arsenal for 6te brigade.

Arsenalet agtes lagt paa samme sted som flyvestationen for Nord-Norge — ved Øvre-vand i Salangen — hvad der i væsentlig grad vil reducere utgiften til byggearbeider.

Til de med et saadant arsenal forbundne byggearbeider (magasinbygning, verkstedsbygning, ammunitionsmagasin, arbeidshus for oppladning av brukte hylser, boliger for arsenalsforvalter, fyrverkere og arbeidere m. v.) opføres kr. 130 000,00.

b. Magasiner m. v.

I propositionen fremholdes nødvendigheten av at basere forpleiningen av 6te brigades avdelinger paa de beholdninger, som militæretaten selv har i sine magasiner.

Til magasiner nemlig ekspeditionsmagasin i Sjøveien, kai i Sjøveien, tomter i samme, proviantmagasin og kornmagasin opføres derfor kr. 92 000,00.

Ved denne ordning opplyses, at man vil spare ind utgifter paa andre konti og man vil ikke risikere, at varer tilhørende militæretaten blir liggende under aapen himmel og derved ta skade, naar de ankommer til Sjøveien.

c. Tilfældige utgifter.

Departementet opfører herunder kr. 8 000,00.

Komiteens flertal — 8 medlemmer — finder efter omstændighetene at kunne indstille samtlige titler overensstemmende med forelægget. Hvad den opførte bevilgning til kanonverksted angaar, har der i komiteen hersket nogen tvil om, hvorvidt man skulde skride til anlæg av et saadant som statsverksted, men under hensyntagen til, at verkstedets virksomhet kun skal omfatte sammensætning og montering av skyts, hvis enkelte dele forarbeides væsentlig ved private fabrikker, har komiteen fundet ogsaa at kunne indstille paa heromhandlede bevilgning. Komiteen vil dog ta avstand fra, at dette verksted gives en saa utsat beliggenhet som i propositionen foreslaat.

B. Marinen.

I indledningen til det ekstraordinære budget for marinen gjør departementet oppmerksom paa, at der utenfor de opførte poster foreligger forslag fra administrationsgrenerne til en række anskaffelser, som vistnok vilde være av stor betydning for flaatens kampværdi, men som under den nuværende situation ikke kan gjennomføres, da anskaffelsene i tilfælde maatte ske fra utlandet.

Tit. 1. Forskjellige utvidelser og moderniseringsarbeider vedrørende Karljohansvern station m. v.

Under denne titel opfører departementet:

1. Marinens artilleri	kr. 297 100,00
2. Marinens minevæsen	- 273 700,00
3. 1ste sjømilitære distriktskommando	- 12 000,00
4. Marinens sanitetsvæsen	- 10 000,00
5. Brygge ved minemagasin i Ramsund	- 10 000,00

Tilsammen . . . . . kr. 602 800,00

Det under 1 opførte beløp omfatter forslag til utvidelse av marinens artilleriverksted og laboratorium for at kunne utvide

produktionen og skaffe tilveie det utstyr, som bør forefindes for at drive den nu igangsatte kanonfabrikation paa en rationel maate.

Under punkt 2, marinens minevæsen er foreslaat kr. 250 000,00 til anlæg av en akkumulatorfabrik her i landet, hvorom underhandlinger for tiden paagaar med forskjellige utenlandske akkumulatorfabrikker.

Departementet uttaler, at nogen overenskomst endnu ikke er kommet istand, hvorfor det opførte beløp er rent skjønsmæssig, men der anføres, at det vil være av den største betydning, at fabrikation av akkumulatorer her i landet kan være kommet igang inden de under bygning værende undervandsbaater skal ha sine akkumulatorer indsat. Videre er foreslaat kr. 23 700,00 til flytning og modernisering av hovedstationens radiostation — i tillæg til de under det ordinære marinebudget for kommende termin bevilgede kr. 13 300,00 — for samtidig med stationens flytning fra Bromsjordet til »Fortet« at faa den utstyrt med et fuldt moderne mastearrangement.

Under punkt 3 1ste sjømilitære distriktskommando er opført kr. 12 000,00 til indkjøp av Gaasøen ved Melsomvik for anlæg av ammunitionsmagasiner, da der paa oplagshavnens omraade ikke er plads til flere magasiner, uten at disse kommer for nær anden bebyggelse. Departementet meddeler at der allerede er gjort forberedelser til erhvervelse av øen.

Marinens sanitetsvæsen har foreslaat og departementet opfører kr. 10 000,00 til anskaffelse av instrumenter m. v. samt service, bohøve og diverse sykepleieartikler til krigslazarettet i Tønsberg.

Endelig er under punkt 5 opført kr. 10 000,00 til anlæg av en pælebrygge med skinnegang og kran utenfor minemagasinet i Ramsund, da avstanden fra dette til hovedkaien er saa stor, at transporten av miner i mobiliseringstilfælde vilde ta for lang tid.

Tit. 2. Anskaffelser til minevæsenet.

Departementets forslag omfatter følgende anskaffelser:

Til forsat minefabrikation . . kr. 500 000,00

Anskaffelse av 2 flytbare lys-	
kasteranlæg	kr. 36 000,00
Anskaffelse av 3 radiokompas-	
ser til panserskibene . . .	21 000,00
	<hr/>
	kr. 557 000,00

Tit. 3. Anskaffelser til artilleriet.

Herunder er opført til anskaffelse av 10 stk. 76 mm. reservekanoner med ammunition, kr. 440 000,00.

Kommanderende admiral har foreslaat anskaffet 20 stk. reservekanoner til forsvar av provisoriske minespærringer m. v., men departementet foreslaar kun anskaffet 10 kanoner til en pris — med ammunition — av kr. 440 000,00. Kanonerne er forutsat forarbeidet ved marinens artilleriverksted.

Til fortsat anskaffelse av 6,5 mm. rekylgeværer til fartøierne — 25 stk. — opføres kr. 55 000,00.

Tit. 4. Anskaffelser til navigationsvæsenet.

Herunder opføres kr. 113 000,00 til anskaffelse av reserveperiskoper og reservegyroskopkompasser til undervandsbaatene.

Tit. 5. Anskaffelse av reservekjeler og reserve-maskindele til marinens fartøier.

Til fortsat anskaffelse av reservekjeler og reservemaskindele til marinens fartøier, for mest mulig at kunne paaskynde reparationer paa maskin og kjeler — særlig paa torpedofartøier — foreslaar departementet kr. 200 000,00.

Komiteens flertal — 8 medlemmer — finder efter omstændighetene at kunne indstille samtlige titler overensstemmende med forelægget.

C. Flyvevæsenet.

Tit. 11. Flyvevæsenet (hæren).

Departementet opfører:

a. 2 stk. kampflyvemaskiner	kr. 100 000,00
5 - rekognosceringsfly-	
vemaskiner	150 000,00

9 - motorer	-	135 000,00
b. 1 feltreparationsverksted paa motorvogn	-	30 000,00
1 personautomobil	-	10 000,00
Reservemateriel	-	10 000,00
c. Mobiliseringsforraad av materiel for fabrikation av ca. 10 flyvemaskiner ved forcert drift ved mo- bilisering	kr.	70 000,00
d. Grunderhvervelse og be- byggelse m. v. paa Kjeller	-	190 000,00
e. Flyveetablissemeter (un- derbringelse, verksteder m. v.) i Nord-Norge og Bergensavsnittet	-	45 000,00
f. Tilfældige utgifter	-	10 000,00
		<hr/>
Tilsammen	kr.	750 000,00

Tit. 6. Flyvevæsenet (marinen).

Departementet opfører:

1. Anskaffelse av 4 flyve- baater	kr.	190 600,00
2. Underbringelsesrum m. v. for disse	-	48 700,00
3. Armering (hver 1 rekyl- gevær, en lanceringsan- ordning for bomber, bom- ber m. v.)	-	12 000,00
4. Verksted paa Karljohans- vern	-	38 000,00
5. Anskaffelse av forraad (materialer)	-	10 000,00

Tilsammen avrundet . . . . . kr. 300 000,00

Komiteens flertal — 8 medlemmer — indstiller samtlige titler overensstemmende med propositionen, idet man i nærværende indstilling intet vil ha uttalt angaaende det foreliggende forslag til organisation av flyvevæsenet.

Komiteens medlem Gausdal bemerker, at der i landets krigspolitiske stilling ikke er foregaaet nogen forandring fra forrige aar av saadan art, at ikke de samme grunde, som dette medlem med støtte av hele det socialdemokratiske parti da anførte mot bevilgninger av denne art, fremdeles er gjældende, hvorfor han stemmer imot alle de av flertallet i indstillingen foreslaaede bevilgninger.

Komiteen vil i sin almindelighet ha bemærket:

De heromhandlede bevilgninger er vistnok hver for sig berettigede, men spredt og og fordelt paa saa mange felter og for fleres vedkommende nærmest at betrakte som paa-begyndelsesbevilgninger. Ingen væsentlig mangel synes herved i sin helhet at bli avhjulpet. Skal saa kunne ske, maa heromhandlede bevilgninger i en nærmere fremtid følges av bevilgninger paa ganske store beløp. Det vilde muligens derfor ha været mere formaals-tjenlig baade i militær og økonomisk henseende, om man ved denne anledning hadde samlet sig om løsningen av enkelte opgaver.

Den maate, hvorpaa saken er indbragt for Norges forsvarskommission, finder komiteen ikke fuldt tilfredsstillende. Kommissionens medlemmer synes ved den valgte fremgangsmaate ikke at ha staar saa frit som ønskelig kunde ha været, idet kommissionen sees først at være raadspurt, efter at der av departementet paa forhaand er opgjort utkast saavel til fordeling av det av regjeringen til disposition stillede beløb mellem hær og flaaete som til fordeling mellem de forskjellige vaaben og administrationsgrener og til de enkelte beløps anvendelse.

Komiteens medlemmer, Løvold og Sparre, vil yderligere uttale, at det maa beklages, at ogsaa ved denne anledning kun et forholdsvis ringe beløb er foreslaaet an-

vendt til flaaen. Særlig maa beklages, at intet beløp er foreslaaet anvendt til opretholdelse av dens effektivitet ved nybygning.

Hertil er ingen ekstraordinær bevilgning git siden 1912, mens samtidig de aarlige ordinære bevilgninger i disse aar ikke har været tilstrækkelig til at opveie nedgang ved slit og alder (kfr. militærkomiteens uttalelse i indstilling om marinebudgettet for iaar).

• Det sees, at forsvarsdepartementets chef som retledning for Norges forsvarskommission under dens behandling av den foreliggende

sak har uttalt, at krav paa bevilgning til saadan nybygning for tiden maa ansees utelukket. Som begrundelse herfor har statsraaden ved forskjellige anledninger i Stortinget anført, at der for tiden ikke er anledning til at iverksætte yderligere nybygninger end dem, der allerede er sat igang.

Naar saa er tilfældet, mener imidlertid ovennævnte medlemmer, at en større avsætning burde ha været foreslaaet til iverksættelse av nybygning, saasnt kunde.

I henhold til foranstaaende indstiller komiteen til Stortinget at fatte saadan

beslutning:

For terminen 1ste juli 1916—30te juni 1917 gives følgende bevilgninger paa det ekstraordinære statsbudget til hæren og marinen:

I.

A. Hæren.

Tit. 1.	Infanteriet	kr. 415 000,00
» 2.	Feltartilleriet . . .	1 380 000,00
» 3.	Ingeniørvæsenet . . .	625 000,00
» 4.	Fæstningsartilleriet .	1 034 000,00
» 5.	Kavaleriet	55 000,00
» 6.	Intendanturen	2 000 000,00
» 7.	Sanitetet	200 000,00
» 8.	Trænkorpset	50 000,00
» 9.	Artilleriets tekniske fællesetat	5 250 000,00
» 10.	Arsenal og magasin m. v. for 6te brigade .	230 000,00
» 11.	Flyvevæsenet	750 000,00
		<hr/>
		kr. 11 989 000,00

B. Marinen.

Tit. 1.	Forskjellige utvidelser og modernise- ringsarbeider vedrørende Karljohans- vern station m. v. . .	kr. 602 800,00
» 2.	Anskaffelser til mine- væsenet	557 000,00
» 3.	Anskaffelser til artil- leriet	495 000,00

» 4.	Anskaffelser til navi- gationsvæsenet . . .	kr. 113 000,00
» 5.	Anskaffelser til re- servekjeler og reserve- maskindele til mari- nens fartøier	200 000,00
» 6.	Anskaffelser til flyve- væsenet	300 000,00
		<hr/>
		kr. 2 267 800,00

II.

Stortinget samtykker i, at der av de ved Stortingets beslutning av 11te august 1915 bevilgede kr. 9 750 000,00 til fremskutte befæstninger i Kristianiafjorden m. v. mot senere refusion tillates anvendt kr. 1 000 000,00 til oparbeidelse av ammunition for hæren.

Kristiania i militærkomiteen den 26de juni 1916.

Ivar Aavatsmark,
formand, ordfører for A og C.

C. Sparre,
ordfører for B.

Sem Sæland,
sekretær.